

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ STUDII DE HUNGAROLOGIE

**POETICĂ ȘI TOTALITARISM:
SZILÁGYI DOMOKOS**

(Rezumat)

Autor:

Borbély András

Conducător științific:

Prof. Dr. Orbán Gyöngyi

2013.

1. Problematică, reflexii preliminare

Această cercetare a luat naștere din provocarea faptului că, în cadrul unor studii asupra operei poetice a lui Szilágyi Domokos, confruntarea cu trecutul său de agent secret – deci cu o moștenire mai degrabă social-politică decât un patrimoniu artistic – a părut inevitabilă chiar în calitatea noastră de specialist în domeniul științelor literaturii. Documentele date publicității în anul 2006, care au dovedit colaborarea lui Szilágyi Domokos cu Securitatea – cu organul de autoritate și violență al dictaturii staliniste – au reprezentat o realitate șocantă și în același timp au pus la îndoială pe mai multe planuri diferite toate tradițiile de recepție care au fost mai devreme strâns legate de opera poetului și strategiile care au fost până la automatism utilizate în interpretarea acesteia. Confruntarea cu scandalul trecutului de agent secret a adus însă în discuție probleme care depășesc cadrul contextului restrâns de istoria literaturii; acest proces s-a desfășurat pe o parte mulțumită mediatizării extreme și intercalării, abordării celor întâmplate într-un context politic (ceea ce este în general caracteristic pentru cazurile de agent secret ieșite la iveală), pe de altă parte este legat de acele modele și tipare mai vechi și mai noi care atribuie literaturii sau autorului canonic anumite funcții sociale, comunitare, cultice sau simbolice dincolo de valoarea intrinsecă a textului literar. Putem defini mai multe pături ale confrontării cu provocarea politicii: putem vorbi despre o implicare personală aparținând unei întregi generații în cazul contemporanilor sau cunoscuților apropiați ai poetului – și de asemenea în cazul celor care au un orizont comun ceea ce privește experiențele legate de dictatură; a apărut și o accentuată problematizare în lumina eticii, în paralel cu procesul de contextualizare istorică.

Prezenta cercetare încearcă însă să contribuie în primul rând la descoperirea și descrierea sistemului de interdependențe dintre literatură și politică (concepută în sens mai larg). Problema întrepătrunderii literaturii cu politica solicită aici aplicarea simultană a perspectivei istorice și a celei teoretice, ceea ce reprezintă o provocare a lucrării. Prezența perspectivei istorice este necesară deoarece opera lui Szilágyi, dorința și pretenția adevărului în sens estetic a poeziei realizate de el, respectiv acele sfidări politice care au lovit această operă sunt astăzi plasate într-o perspectivă istorică, se poate percepe caracterul lor de trecut istoric. Conform tezei noastre de bază însă acest caracter de trecut nu înseamnă în nici un caz că întrebările care pot fi formulate spre sau prin aceste probleme devin nevalabile; mai degrabă că trebuie să punem întrebări în așa fel încât ele să conțină conștientizarea distanței istorice. Accentuarea perspectivei teoretice este suscitată de faptul că – după cum s-a și formulat evident prin *cotitura în recepție* cauzată de provocarea politică – această operă, în

efectul total și complex al validității sale și al implicării politice conține un puternic apel, chemă la revizuirea critică a atitudinilor proprii de recepție și, prin urmare, la analiza arhivării politice care în anumite cazuri pare să fie immanent aparținătoare la pretenția de a da sens textului literar.

Din acest motiv scopul central și năzuința de bază a lucrării prezente este *de a reconcepe și a restructura noțiunea validității literare a operei lui Szilágyi, de a o plasa în mod adecvat în cadrul scrierii istoriei literaturii* (de a o analiza în noua lumină și de a-i oferi în canonul literar și în abordările specialistilor *un spațiu care i se cuvine și care se poate discuta în mod acurat*), respectiv *de a defini posibilitățile de interpretare în funcție de provocarea din partea politicii*. Primul pas a fost polemizarea următoarei întrebări: Ce înseamnă de fapt politica? – sau, în sens mai larg, problematizarea acelei moșteniri politice cu care ne confruntă acest „caz”. Acesta este esențial deoarece nu avem de a face cu un patrimoniu exclusiv literar (însemnând valoare artistică, estetică sau culturală); este vorba despre o moștenire – sau mai degrabă mai multe moșteniri – în sens politic: despre a înțelege, a aborda sau a lua în stăpânire moștenirea totalitarismului, moștenirea socialismului, moștenirea critică a marxismului, despre limitele asimilării acestora, sau chiar despre granițele și insuficiența atitudinii critice. De aceea pare inevitabil ca, prin confrontarea cu sfidarea provocării politice, înainte de toate să încercăm să abordăm acel raport istorico-politic care s-a întipărit în mod inexorabil în procesul de interpretare a operei lui Szilágyi din cauza faptului colaborării cu serviciile secrete. În cursul anilor trecuți mulți au simțit nevoia de a explica, de a interpreta în forma unor eseuri, studii și antologii numeroase această traumă politică a istoriei literaturii. Radicalitatea efectului acestui „caz” s-a manifestat însă mai ales în faptul că foarte puțini au simțit că au putut găsi sau elabora un răspuns definitiv, o explicație satisfăcătoare pentru această problemă; autorul prezentei lucrări cel puțin nu a găsit nici un răspuns suficient, nici o strategie adecvată pentru următoarea problemă: Cum ne putem raporta la această chestiune în cadrul unei sinteze circumspecte și acurate din domeniul istoriei literaturii, presupunând că nu o vom ocoli de la bunul început?

Faptul că toate încercările precedente au condus doar la un succes parțial se poate, după opinia noastră, motiva prin restrângerea noțiunii de politică doar la acest „caz” concret, observându-l ca pe un fenomen izolat, deci cauza nereușitei a fost că cercetările de până acum nu au luat în considerare următoarea întrebare în sens mai larg: Cum trebuie să înțelegem în contextul prezent noțiunea de politică, respectiv, de moștenire politică? Pornind de la această neclaritate parțială, de la lipsa unei explicații complete a problemei, lucrarea prezentă își propune să răspundă la provocarea din partea politicii prin extinderea și lărgirea orizonturilor

posibile ale analizei. Trebuie, de exemplu, să punem următoarele întrebări: Care a fost scopul puterii prin angajarea agenților informatori? Ce poziție a ocupat această strategie în structura de atunci a puterii, a societății, a publicității, a subiectului? Aceste problematizări sunt necesare pentru a evita simplificarea moralizatoare care apare des în abordarea faptului de colaborare / de informarea serviciilor secrete, respectiv pentru a ocoli demonizarea condițiilor de atunci, atitudinea din urmă putând conduce la apariția unei distanțe, unei înstrăinări dintre cercetător și obiectul analizei.

Pentru ca domeniul cercetării extinse în acest fel să nu devină prea largă și imposibilă de abordat în mod practic și efectiv, a fost nevoie de un punct de vedere din care politica și literatura par la fel de importante, sau mai exact de o poziționare în care politica și literatura pot atinge prezentul și pot apela la el în același măsură. La acest punct de întâlnire a celor două perspective se referă problematica *moștenirii* sau a *eredității*, menționate în titlul primelor capitole. Trecutul socialismului de stat, totalitarismul, critica marxistă – chiar dacă nu în același sens ca și literatura, dar în orice caz – face parte dintr-un patrimoniu, înțelegerea căruia definește percepția și interpretarea din prezent a sinelui. Putem presupune că experiențele sau cunoștințele legate de „sistemul trecut”, de teoria și practica acestuia pot influența, printre altele, preferințele politice noastre actuale – la fel cum funcționează recepția literaturii: dorința de a găsi și de a da sens unui text cu valoare estetică, care are și caracter de trecut, poate fi îndeplinită doar printr-un răspuns sau chiar printr-o întrebare care are validitate și autenticitate pentru cititorul din prezent. Așadar, în lucrarea de față opera literară a lui Szilágyi Domokos, respectiv politica ce o confruntă cu noi întrebări sunt percepute ca aparținând aceluiași moșteniri, fiindcă politica poate avea efect provocativ asupra literaturii chiar deoarece există un domeniu în care cele două au, în mod necesar, o anumită tangență.

Autorul prezentei cercetări a conștientizat în același timp faptul că problematica moștenirii este strâns legată de noțiunea comunității, și în acest caz putem chiar observa că politica și literatura se manifestă precis *în* problematica unei comunități, *ca* problema comunității sau ca problematicitatea acesteia. Într-un fel sau altul, comunitatea este întotdeauna cuprinsă de ereditate – și invers. De aceea în această încercare autorul nu poate refuza un anumit fel de obligație sau angajament față de comunitate (față de problema și problematicitatea ei), chiar dacă are o atitudine de critică pronunțată față de tiparele cultice, de venerație sau de pietate care se observă uneori în recepție, sau față de principiul determinismului social care apare și în operele lui Szilágyi. Trecutul de agent secret al lui Szilágyi a însemnat pentru mine o provocare, în primul rând un impuls de a încerca să înțeleg cuvintele, poeziile, anumite momente din viața unei persoane, a unui subiect – și contextul

ideologic, literar, biografic, social al acestora; am fost, în același timp, motivat prin convingerea că la o comunitate care și în care se poate trăi putem ajunge doar prin caracterul personal al înțelegerii, ba chiar când încercăm să înțelegem o altă ființă umană în particularitatea lui, avem parte de o experiență comunitară și în același timp intimă, personală.

Deci critica – fiind vorba despre critica mea proprie față de anumite forme ale eredității, sau, ca și în cazul criticii marxiste, despre critica în calitate de o anumită modalitate specifică a moștenirii – nu înseamnă dorința sau pretenția unei rupturi sau înnoiri radicale, mai degrabă o dinamică a întreruperilor și a repetițiilor. Nu se aspiră la descoperirea unei domenii complet noi, ci mai degrabă se propune cunoașterea profundă și minuțioasă a unei teritorii complexe, compuse din mai multe straturi, care se dovedește, după caz, a fi o sferă a politicii, a experienței linguale, a virtualizării sau a esteticului.

Problematica eredității / a moștenirii, conținând relația dinamică dintre trecut și prezent – și acest raport nu înseamnă doar construcția trecutului din perspectiva actuală prezentului desfășurându-se în orice moment, ci și provocarea care sosește în prezent din direcția trecutului – pare eligibilă pentru sintetizarea și rezumarea acestor întrebări foarte ramificate. Primele trei capitole își propun astfel, sub forma unei introduceri prelungite, abordarea din trei puncte de vedere diferite a întrebării eredității / moștenirii.

2. Prezentarea concisă a conținutului lucrării

Primul capitol – având funcția de introducere social-istorică – caută răspuns la următoarele întrebări: În ce relație tehnopolitică ne aflăm față de trecutul totalitarismului, dincolo de „cotitura” din 1989? Cum putem plasa strategiile și instrumentele de observare și informare ale serviciilor secrete de exemplu într-un context de istoria mediilor – fiind, până la urmă, vorba despre unele forme ale comunicării în societate? Al doilea capitol se ocupă concret de posibilitățile moștenirii „patrimoniului” critic marxist și de întrebările puse la discuție prin acest proces. Bazele analizei constituie o modalitate de lectură a lucrării *Spectrele lui Marx* de Jacques Derrida, de asemenea se propune o interpretare a textului lui Marx despre caracterul de fetiș al marfei și a unor pasaje din *Manifestul comunist*. Capitolul are trei întrebări fundamentale: Din perspectiva moștenirii marxiste abordate și asumate (atât în sensul posesiei, cât și în sensul responsabilității și a poziției critice) de către Derrida, ce aspecte putem aplica în vederea gândirii despre moștenirea „fantomatică” a lui Szilágyi Domokos? Cum se demonstrează sensul criticii filosofice marxiste și înțelesul unei moșteniri cu posibilă continuitate a acesteia? În ce măsură are această critică însăși nevoie de critică,

luând în considerare aspirațiile și proiectele de „neo-stânga” fără să uităm de experiența trecutului totalitarist trăit de blocul statelor răsăritene (țările Pactului de la Varșovia)?

Cu al treilea capitol ajungem la analiza contextului propriu-zis al istoriei literaturii. Aici trebuie să avem în vedere documentele trecutului de agent secret, respectiv să luăm în seamă ce probleme și întrebări din domeniul teoriei și istoriei literaturii au fost puse la discuție prin confruntarea specialiștilor și a publicității cu aceste dovezi în cadrul recepției operei și poeziei lui Szilágyi și ce reacții / răspunsuri au luat naștere din aceste discuții. Deși mai multe voci aparținând literaturii de specialitate susțin că acest „caz” lasă neatinsă, și chiar *trebuie* să lasă intactă, *nu poate* afecta sau „molipsi” aprecierea estetică a operelor literare, ipoteza lucrării de față este că acest „caz” a provocat *o cotitură în recepție*, adică unele strategii de interpretare au fost puse la îndoială în mod radical, respectiv s-au deschis noi posibilități de interpretare.

În cele ce urmează după această parte, lucrarea este dedicată în mod restrâns domeniul poetologic prin analiza etapei timpurii de creație a lui Szilágyi, cuprinsă între anii 1962 și 1969, marcată de volumul de debut *Álom a repülőtéren* [*Vis în aeroport*] respectiv *Búcsú a trópusoktól* [*Rămas bun de la tropice*]. În cadrul cercetării se pune accent deosebit pe textele din volumele editate de autorul însuși, fiind structurate în mod conștient în cicluri și compoziții; în centrul analizei se află deci tomurile apărute în timpul vieții poetului. O astfel de restrângere a materialului tematizat a fost motivată – pe lângă faptul că opera este extinsă, complexă și se construiește din mai multe straturi – de intenția analizei, fiindcă aceasta nu și-a propus o prelucrare de tip monografic a operei întregi, ci o întrebare mai specifică, și anume: Cum pot impregna diferite sensuri politice arhiva limbajului poetic? Cum se întipăresc anumite semne politice în acest cod poetic? Cum pot fi aceste sensuri integrate într-o conștiință istorică (auto)reflexivă? Perioada aleasă a creației poetice lui Szilágyi se dovedește un relevant material pentru o abordare concentrată pe aceste probleme și din motivul că aici se observă – pe lângă textele evident propagandistice și / sau opere scrise la comandă politică – o concepție poetologică specială care poate fi citită chiar printr-o prismă politico-filosofică fără ca valoarea poetică / estetică a operelor să fie pusă la îndoială. Mai mult, în cadrul acestei etape de creație pare să se contureze un proiect poetologic specific *materialist*, respectiv o trecere spre o poetologie care descoperă și recunoaște *o manieră linguală a ființării* sau experiența de a fi precedat în cod, în limbaj poetic (ex. tradiție poetică și rescrierea, reluarea acesteia) și în existență linguală (ființa umană care există prin mediul, prin intermediul limbii și limbajului care întotdeauna este, în timp, precedent ei).

Nu în ultimul rând, mi s-a părut important să abordez etapa timpurie a creației fiindcă – exact din cauza caracteristicilor mai sus menționate – poate exista pericolul ca textele scrise în această perioadă să pară mai puțin actuale pentru modalitățile de lectură și interpretare fixate pe prezent, adică cele care estimează valoarea operelor întotdeauna din perspectiva preferințelor prezentului. Din cauza „infectării” politice, fiind tipică pentru această perioadă, aceste opere sunt în mod deosebit predate riscului neglijării în domeniul istoriei literaturii sau efectului de nivelare al aprecierilor estetice. Deja din monografia dedicată lui Szilágyi, scrisă de Cs. Gyimesi Éva, se poate conchide teza că în cazul operei sale etapa târzie a creației poate fi considerată cu adevărat actuală, fiind posibilă lectura și interpretarea din perspective „postmodernismului”. Ipoteza lucrării de față este în această privință că aplicarea și validarea unei modalități de polemizare și problematizare sub semnul perspectivei politice poate deschide calea spre noutăți poetice și poetologice în special în cazul perioadei timpurii de creație. În mod clar perceptibil, materialismul este aici mult mai mult decât o ideologie privită în sens restrâns, asumată doar din cauza constrângerilor exterioare: poate fi considerată un proiect poetologic – am putea spune, deci, „pur” estetic –, deschizând posibilitatea să vorbim despre o estetică politică de sine stătătoare. Acesta ar depăși pe departe principiile politice și estetice ale unor texte scrise la comandă, în urma constrângerilor violente, impregnate de supunere față de autoritate, conformiste sau realizate din obligația de a satisface anumite așteptări. Această trecere de limitele menționate se săvârșește în primul rând prin faptul că politizarea esteticului nu se definește ca o expectativă atribuită acestuia din exterior, ci s-ar manifesta în cadrul autonomiei esteticului, adică maniera estetică de a ființa a operei de artă însăși ar dispune de caracter politic.

Ceea ce privește inspirația din literatura de specialitate, se pune accent pe un fel de atitudine deconstructivistă, cu ajutorul căreia problematica mai sus conturată pare să fie abordabilă. Lucrarea această nu își propune însă urmarea sistematică sau metodică a criticii lui Derrida sau a retoricii lui Paul de Man; mai mult: în anumite cazuri se dovedește necesar să limităm în mod polemizant practica lor critică. În paralel cu această direcție teoretică au fost inevitabile anumite presupuneri hermeneutice în privința definirii și tratării caracterului istoric al problematicii – precum și sintetizarea istoriei recepției a solicitat o abordare în acest sens al acestui „caz”, punând accent pe momentele schimbării recepției. Nu s-a aspirat la o „împăcare” a reflexiilor și concepțiilor de bază deconstructiviste și hermeneutice, dar nici la confrontarea polemizantă ale acestor teorii diferite; s-a aplicat mai degrabă o metodă marcată de întreruperi, cedând tentației unui anume eclecticism – ceea ce are incontestabilul beneficiu că o anumită metodă poate fi aplicată acolo unde chiar aceasta pare să fie cea mai efectivă.

Ceea ce privește descrierea și discuția contextului tečno-politic al proiectului comunist, pe lângă multe alte texte, cel mai productiv suport intelectual pentru acest text izvorește din lucrările istorice lui Manuel Castells, din teoria retoricii în context politic elaborată în cartea inspirantă *Rațiunea populistă* de Ernesto Laclau, respectiv din dizertația cu caracter de umplerea lacunelor în discursul de specialitate intitulată *Estetica ascetismului comunist* de Szolláth Dávid. Mai puțin în privința metodică, ci mai degrabă în elaborarea focalizărilor tematice m-au ajutat unele texte de Martin Heidegger, Paul Ricoeur, Bagi Zsolt. Unde există vreo posibilitate în acest sens, s-a încercat punerea în valoare și implicarea în jocul interpretării a unor texte „pregnante” de teoria politicii (de Karl Marx, Walter Benjamin, Lukács György). S-a argumentat, după caz, în favoarea sau contra lor, ele au suportat câteodată propria concepție sau s-au construit expuneri de idei care să le susțină, să le clarifice, să arate relevanța lor sau să le contrazică. Scopul integrării acestor texte în lucrarea prezentă a fost, înainte de toate, să se definească și să se recunoască această moștenire. În interpretarea așa-numitei *cotituri de critică linguală* a lui Szilágyi a însemnat un suport esențial teoria limbajului de Wilhelm von Humboldt și comentariul acesteia de Kovács Árpád.

Fiindcă nu s-a propus o elaborare cu pretenții monografice, în privința literaturii de specialitate despre Szilágyi (texte din domeniul istoriei literaturii) s-a procedat selectiv, adică s-a sprijinit în mod accentuat pe acele texte care au contribuit cel mai mult la răspunsul la întrebările problematizate. Monografia de Cs. Gyimesi Éva (*Álom és értelem: Szilágyi Domokos lírai létértelmezése [Vis și înțeles: interpretarea lirică a existenței în opera lui Szilágyi Domokos]*) ocupă în mod evident un loc esențial; această lucrare a însemnat multă inspirație și, prin caracterul puternic al afirmațiilor și al perspectivei abordării, prin originalitatea metodelor aplicate a deschis, de asemenea, și calea spre opuneri și polemizări. S-a dedicat un capitol separat analizei antologiilor despre Szilágyi editate de către Kántor Lajos (*A költő életei [Viața poetului]*, *A költő (régí és új) életei [Viața (vechi și noi ale) poetului]*) care s-au dovedit inevitabile deja din cauza dimensiunilor și din cauza pretenției reprezentativității. Pentru interpretarea „cazului Szilágyi” oferă cel mai important sprijin volumul de studii editat de Selyem Zsusa (*Magány és árnyék: egy Szilágyi Domokos nevű ember a Szekuritáté hálójában [Singurătate și umbră: un om numit Szilágyi Domokos în mreaja Securității]*).

În cazul analizelor de texte și interpretărilor care se concentrează asupra problemelor poetice și poetologice două eseuri de K. Jakab Antal au reprezentat ajutor imens pentru a înțelege ce constituie de fapt opera lui Szilágyi privită din perspectiva limbajului poetic și a manierei linguale a ființării. Din literatura de specialitate mai nouă analizele de text și de

compoziție realizate de Benyovszky Tóth Anita și Dobri Imre au confrontat creația lui Szilágyi cu acele întrebări care, din punctul de vedere al lucrării prezente, s-au dovedit de a fi cele mai productive și demne de a continua, de a gândi mai departe. În procesul de elaborare a lucrării a însemnat un mare ajutor ediția *Összegyűjtött versek [Opere complete]*, îngrijită de Szilágyi Zsófia Júlia, apărută în anul 2006, respectiv volumul *Szilágyi Domokos családi levelezése [Corespondența familială a lui Szilágyi Domokos]*, adunată de către Szilágyi Kálmán, de asemenea culegerea de scrisori *Visszavont remény [Speranță retrasă]* editată de Ágoston Vilmos.

3. Rezultatele cercetării

1. În prima fază a analizei care pornește din întrebările ridicate de munca de agent a lui Szilágyi Domokos ne ocupăm de întrebările legate de rădăcinile ideologice și sociale ale sistemului politic de dinainte de 1989. A devenit vizibil că deși sistemul se identifică pe sine ca și socialist sau comunist, din noile interpretări capitalismul de stat sau dictatura stalinistă par denumiri mai adecvate. Beneficiul acestei diferențe poate fi faptul că putem face diferența între alternativele totalitarismului de stânga și exercițiul critic de stânga. Nu putem susține că aceste două alternative pot fi distinse și separate în mod clar în era analizată, dar permiterea unei astfel de diferențe poate explica cum oamenii *par* teoretic loiali față de un sistem care se manifestă violent în raport cu ei, ca de exemplu Méliusz József sau Szilágyi Domokos. Pare că în aceste cazuri vorbim despre faza inițială a separării dintre alternativele *totalitarismului și exercițiului critic* de stânga. Primul înclină spre exploatarea și exprprierea colectivă a puterii, iar cel din urmă spre critica și divizarea democratică a puterii. Este probabil că cele două alternative nu au părut clar separabile nici pentru cei afectați, pentru că cerințele reale ale sistemului prevăd suprimarea celui din urmă în favoarea primei alternative. Așa, în aceste cazuri putem vorbi despre faza imposibilității de separare a revoltei *împotriva* sistemului și a sistemului *ca și* revoltă. Pare evident că atâta timp cât există o moștenire a erei stalinismului care poate fi continuată din punct de vedere politic, atunci aceasta se poate hrăni din diferențierea cea mai specifică, adică dintr-o diferențiere care critică totalitarismul dintr-o perspectivă care nu este externă (de exemplu civilă sau liberală), ci încearcă să impună potențialul critic inerent, dar cu care nu este identic, fiind reprimat.

2. Pentru a înțelege mai bine de ce a putut să devină o opțiune posibilă de ales modelul de stânga care a condus la totalitarism, împotriva modelului public al democrațiilor

occidentale, am încercat să răspundem cu diferențierea celor două modalități de *a deveni social*. Apariția ambelor alternative pare a fi o urmare a apariției *masei* ca și fenomen social în secolul 19. Versiunea *medială* a a devenirii social dizolvă masa în conceptul publicului și prin privatizarea mediilor a condus la formarea societăților informaționale. Versiunea *politică*, interpretând masa ca și proletariat, a făcut-o accesibilă ca și subiectul special al istoriei. Direcția care conduce la socialismul de stat (sau capitalismul de stat) a variantei politice poate fi caracterizată prin suspiciune față de medii, urmărind controlul și exproprierea lor. În același timp, în tehnicile de observare a serviciilor secrete în „blocul estic” poate fi observată o întorsătură medială, care a făcut posibilă înlocuirea „încorporării” persoanelor cu echipamente tehnice. Această schimbare a făcut posibilă și aici producerea unui surplus virtual, așa că tehnicile de observare a serviciilor secrete, atâta timp cât nu analizăm mediile separat de formele devenirii sociale, pot fi considerate predecesorii de generație a sistemului medial de după 1989.

3.   Lucrarea este *rezultatul critic politic* pentru a delibera în ce măsură poate moștenirea marxistă critică, cel puțin varianta Derridiană a acesteia, prinde conturul unei moșteniri care poate fi continuată, dacă trebuie să confrunte experiența totalitariană „estică” care se identifică ca fiind marxistă. S-a arătat mai ales faptul că moștenirea nu poate însemna niciodată lipsa de critică, mai mult, *critica* s-a arătat a fi o formă accentuată a moștenirii. Pe lângă asta, conceptul virtualizării a făcut posibil să arătăm natura de mediere între moștenirea „înfricoșătoare” a lui Szilágyi Domokos și orizontul de experiență prezent, așa a devenit perceptibilă determinarea virtuală a așa-ziselor „fapte”, a documentelor care aparțin de „caz” și a interpretării lor.

4.   Analizarea „cazului” în orizontul de istorie a recepției a făcut posibil să tragem *concluzii literare*. Așa, „cazul” nu rămâne bârfă sau senzație în afara orizontului literar, ci se potrivește într-o dinamică istorică (a literaturii). Această încadrare a arătat în același timp presupuzițiile latent etice, psihologice, biografice ale istoriei de recepție, a căror întrerupere, în același timp, face posibilă deschiderea unor noi alternative de recepție. Din punct de vedere metodologic utilizarea unei metaforice cinematografice pare cea mai adecvată pentru a descrie ruptura care poate fi experimentată în recepție: diferența dintre montajul narativ și expresiv (Bíró Yvett) și chipul reflexiv și intensiv (Gilles Deleuze) a făcut destul de ușor de înțeles și descris *schimbarea în recepție* cauzată de portretul Szilágyi a istoriei literaturii de până acum și de provocarea cazurilor de agent. Cât timp acceptăm că portretul lui Szilágyi Domokos s-a

spart în mai multe chipuri, expresii și trăsături, în fragmente de imagini care nu se potrivesc, asta înseamnă că putem înlocui modelul logic cauzal sau psihologic care furnizează coerența portretului narativ, adică modelul cauzal poate fi înlocuit de o succesiune de imagini care *nu presupune legătură cauzală între elemente*. Și asta, pe lângă altele, poate atrage atenția asupra polifoniei genurilor la Szilágyi neexploată încă suficient, asupra varietății de relații intermediale sau asupra multiplicării rolurilor eului.

5. Reconstruarea legăturii dintre poetologia lui Szilágyi Domokos nedezvoltată coerent și comentariile de teoria a poeziei poate însemna o noutate în *teoria și istoria poeziei*. Această concepție integrează arhiva sau memoria socială a limbii în limbajul poetic lângă recunoașterea primului experienței lingvistice. Deși Szilágyi nu a scris texte de teorie a poeziei coerente, adunarea și sistematizarea comentariilor de teorie a poeziei din eseuri, scrisori și monografia mică despre Arany János fac posibilă conturarea unei concepții coerente, care în afară de faptul că poate ajuta în interpretarea poeziei lui Szilágyi Domokos, are valabilitate teoretică independentă. Această poetologie pare a fi comparabilă cu concepția lui Jurij Tinanyov, figură remarcabilă a teoriei de poezie formalistă, și cu considerațiile de teorie de poezie a lui T. S. Eliot.

6. În *interpretarea operei* lui Szilágyi Domokos poate fi o noutate conturarea *poeziei materialității* valabilă mai ales pe perioada incipientă a operei, respectiv abordarea poeziei dintr-un punct de vedere de *critică a limbii* care se arată în *Búcsú a trópusoktól* (*Rămas bun de la tropice*). Analiza prezintă proiectul poetic al unificării materialului, intelectului și limbii, iar interpretarea operei *Halál árnyéka* (*Umbrei morții*) conturează o poetică a corpului specifică și o concepție de istorie ironică. Ultimul subcapitol arată tensiunea dintre codul privat sau intim al poeziei de dragoste și funcția publică/politică a limbii în câteva poezii din *Dansul iubirilor*. Mai departe, interpretarea poeziei de dragoste a lui Szilágyi din această perioadă dinspre poezia lui Hervay Gizella arată pe o parte posibilitatea citirii dialogice împreună a celor două opere, și în același timp arată complementaritatea platonică în poezia lui Hervay, respectiv alternativa moștenirii unei limbi sau cod al iubirii bazate pe sacrificiu în modalitatea „întărire prin respingere.”

7. Capitolul cu titlul *Visszateremtés* (*Decreație*) arată deschiderea problematicii *modului de existență lingvistică* prezentă din volumul *Garabonciás*. Mai devreme în poezia lui Szilágyi istoria s-a arătat prin mediul materialului și al corpului, aici mediul istoriei va fi

aspectul istoric și social al limbii. Exemplul pragmatic al poeziei existenței lingvistice poate fi considerat volumul *Emeletek, avagy a láz enciklopédiája* (*Etaje, sau enciclopedia febrei*), față de care volumul *Búcsú a trópusoktól* (*Rămas bun de la tropice*) reprezintă gradul aspectului de critică a limbii. În *Haláltánc-szvit* (*Dansul morții-suită*) de exemplu spațializarea asemănătoare cu un matrix a limbii leagă posibilitatea citirii sensului de o hartă materială, și asta arată pe de o parte posibilitatea eliberării posibilelor sensuri, dar în același timp și că devenirea limbii a ceva exterior (transcendental) înstrăinează omul de el însuși. Acest volum pune întrebarea potențialității poeziei, și arată că perspectiva umanistică a poeziei a devenit imposibilă, apoi arată posibilele sensuri pozitive în negare/confruntare.

CUPRINS

Introducere	4
1. Moștenirea totalitarismului	
1.1.Revoluția și mediile ei	10
1.2.Partid, partide, limbaj.	22
1.3.De la aparat de interceptare la media.	37
2. Moștenitorii lui Marx	
2.1. Virtualizare.	41
2.2. Promisiuni.	48
2.3. Două corecturi	
2.3.1. <i>decorpolarizări</i>	51
2.3.2. <i>auto-imunitate</i>	56
3. Nașterea unei fețe intensive	
3.1.Biografie ca portret.	63
3.2.Fisurile unei fețe.	68
3.3.Parțialitatea <i>întregului</i>	72
3.4. <i>Excurs: hârtii</i>	79
4. Materialități	
4.1. Poetologie și viziunea asupra limbajului.	88
4.2. Imanență.	99
4.3.Corp / pământ.	106
4.4. Ironie.	113
4.5. <i>Agalma</i> , translațiune.	122
5. Decreație	
5.1.Maniera linguală a ființării în prim-plan.	134
5.2.Limbaj și caracter finit.	140
5.3. Prăbușirea limbajului	
5.3.1. <i>hieroglif</i>	153
5.3.2. <i>oglinza limbajului</i>	159
5.3.3 <i>decreație</i>	165
Rezumat (lb. maghiară)	173
Rezumat (lb. română)	178
Rezumat (lb. engleză)	181
Bibliografie.	177

CUVINTELE-CHEIE

agent

comunism

critică

dialectică

dictatură

fantomatic

ironie

materialism

metafora

metonimie

poetică

poetica corpului

poetologie

provocație

stalinism

totalitarism